

Овај пројекат финансира
Европска унија

PREDLOG PRAKTIČNE POLITIKE

Unapređenje mentalnog zdravlja mladih s
a područja grada Sombora

SOMBORSKI EDUKATIVNI CENTAR

NACIONALNA
KOALICIJA ZA
DECENTRALIZACIJU

Uvod - o mentalnom zdravlju

Suština mentalnog zdravlja je sumirana u definiciji zdravlja koju je dala Svetska zdravstvena organizacija: „Zdravlje predstavlja kompleksno fizičko, mentalno i socijalno blagostanje, a ne samo odsustvo bolesti i onesposobljenosti”¹. Iz ove definicije jasno je da je mentalno zdravlje neizostavni deo opšteg zdravlja, koje SZO definiše kao „stanje blagostanja u kojem svako lice ostvaruje svoj potencijal, nosi se sa svakodnevnim stresom, da može produktivno da radi i da je u mogućnosti da doprinosi svojoj zajednici”. Smatra se da je mentalno zdravlje preduslov i temeljna odrednica kvaliteta života.²

U UNICEF-ovom izveštaju „Stanje dece u svetu u 2021. godini; U mojoj glavi: promovisanje, zaštita i briga o mentalnom zdravlju dece” istaknuto je da su deca i mladi i pre izbijanja pandemije virusa COVID-19 imali značajnih problema sa mentalnim zdravljem sa kojima su se nosili bez previše ulaganja u njihovo rešavanje.³ U izveštaju se navodi da je kod više od svakog sedmog adolescenta uzrasta 10-19 godina na svetu dijagnostikovani određeni mentalni poremećaj. Skoro 46.000 adolescenata u svetu godišnje izvrši samoubistvo. Samoubistvo se nalazi na listi top pet glavnih uzroka smrti za ovu starosnu grupu. Osim toga, navodi se da mladi često ne mogu sebi da priušte brigu o mentalnom zdravlju iz finansijskih razloga, kao i da je samo oko dva odsto vladinih budžeta za zdravstvo na svetskom nivou izdvojeno za brigu o mentalnom zdravlju.⁴

Najčešći problemi u mentalnom zdravlju mladih su: emocionalne poteškoće, kao što su depresija, anksioznost, frustracija, bes i razdražljivost, poremećaji u ponašanju, kritičnost prema drugima i negativan odnos prema okolini, poremećaji ishrane, samopovređivanje, psihotični poremećaji sa halucinacijama i deluzijama i rizično ponašanje, kao što su pušenje cigareta, marihuane, konzumiranje alkohola, droga i sedativa, nasilno ponašanje i rizično seksualno ponašanje.⁵

Namena ovog dokumenta jest iznošenje predloga za unapređenje mentalnog zdravlja mladih sa područja Grada Sombora, odnosno predstavljanje potrebe za postojanjem Savetovališta za mentalno zdravlje mladih u Gradu Somboru svim zainteresovanim stranama.

Zakonska regulativa

Program o zaštiti mentalnog zdravlja u Republici Srbiji za period 2019-2026. godine predstavlja jasno definisan sistem mera, uslova i alata javne politike koje država treba da primenjuje u cilju zaštite mentalnog zdravlja građana, kao i unapređenja mentalnog zdravlja građana.

U Programu za zaštitu mentalnog zdravlja Republike Srbije za period 2019-2026. godine navodi se sledeće: „Prevenција mentalnih poremećaja i poremećaja ponašanja i promocija mentalnog zdravlja

moraju biti sastavni deo javnog zdravlja i sistema za unapređenje zdravlja na lokalnom i nacionalnom nivou, a obavljaju se aktivnostima u okviru različitih javnih sektora koji pored zdravstvene zaštite obuhvataju i prosvetu, pravosuđe, socijalnu zaštitu i sl.“⁶

Prema podacima navedenim u Programu za zaštitu mentalnog zdravlja Republike Srbije za period 2019-2026. godine 11,3% dece i mladih uzrasta od dve do 17 godina, po izveštajima roditelja, imaju određene emocionalne, ponašajne ili razvojne smetnje. Osim toga, istaknuto je da 75% mentalnih poremećaja nastaje pre 25. godine, odnosno 50% pre 18. godine.

Nacionalna strategija za mlade za period od 2015. do 2025. godine⁷ definiše osnovne mehanizme delovanja, pravce delovanja, kao i očekivane rezultate delovanja svih aktera omladinske politike u smeru poboljšanja društvenog položaja mladih i kreiranju uslova za ostvarivanje prava i interesa mladih u svim oblastima.

U Nacionalnoj strategiji za mlade kačedan od strateških ciljeva navodi se unapređenje zdravlja i blagostanja mladih, u okviru koga se kao prvi specifični cilj navodi - Programi promocije zdravlja i prevencije rizičnog ponašanja su unapređeni i dostupni većem broju mladih. Kao jedan od očekivanih rezultata navodi se razvijanje savetovališta za mentalno zdravlje i usluge psihološke podrške i pomoći van zdravstvenih ustanova.⁸

Lokalni akcioni plan za mlade je strateški dokument Grada Sombora u sklopu kojeg su određeni prioriteti, ciljevi i aktivnosti u oblasti unapređenja položaja mladih sa područja Grada Sombora u periodu 2022-2025. godine. Nacrt lokalnog akcionog plana za mlade kreiran je primarno na osnovu rezultata istraživanja koje je realizovao Somborski edukativni centar tokom druge polovine 2021. godine. U rezultatima istraživanja navodi se da mladi u fokus grupama ističu potrebu za bavljenjem mentalnih zdravljem, kao i potrebu za postojanjem besplatnog i kontinuiranog psihološkog savetovališta za mlade.

Psihološko savetovalište u Somboru do sada

Analiza aktuelnog stanja zaštite mentalnog zdravlja dece i mladih kod nas ukazuje da je postojeći broj zdravstvenih ustanova i službi koje se bave mentalnim zdravljem dece i mladih nedovoljan i, u jednom delu, nefunkcionalan. Takođe i broj stručnjaka edukovanih za rad s decom i mladima s problemima mentalnog zdravlja je nedovoljan. Aktuelna situacija zbrinjavanja urgentnih stanja u ovoj oblasti je nezadovoljavajuća.⁹

Potreba za brigom o mentalnom zdravlju mladih došla je još više do izražaja u periodu trajanja pandemije izazvane virusom COVID-19. Mladi su u ovom periodu bili spremniji da potraže usluge psihološkog savetovanja, ali im one često iz finansijskih razloga nisu bile dostupne. Osim toga, primetno je da je u ovom periodu povećana svest o značaju mentalnog zdravlja.

Za vreme pandemije na teritoriji Grada Sombora usluge psihološkog savetovališta bile su dostupne mladima u okviru projekata „Psihološko savetovalište za mlade u 2020. godini“ i „Psihološko savetovalište za mlade u 2021. godini“ koji su podržani od strane Grada Sombora - LAP za mlade. Usluga je sprovedena u formi individualnih susreta sa mladima i podrazumevala je tri besplatna susreta sa stručnjakom u oblasti psihološkog funkcionisanje, kako bi bila dostupna što većem broju mladih. Psihološko savetovalište radilo je u periodu od jula do oktobra 2020. godine i u periodu od jula do oktobra 2021. godine. Usluge i aktivnosti u okviru Savetovališta za mlade bile su besplatne za sve mlade. Projektom je obuhvaćeno psihološko savetovanje i psihoterapijski rad sa mladima. Primenjivani supsihološki i merni instrumenti kao važno pomoćno psihodijagnostičko sredstvo za

procenu psihičkog statusa mladih, ličnosti, stavova, interesovanja i dr. U skladu sa etikom psihološke struke, uz poštovanje privatnosti svakog mladog čoveka koji se obrati stručnom licu za savet, pružana je podrška, konsultacija ili rešavanje aktuelnog problema u vezi sa psihičkim funkcionisanjem, uključujući i izbor buduće škole, zanimanja, posla itd.

U periodu od jula do oktobra 2021. godine 47 mladih prošlo je kroz program psihološkog savetovanja i/ili koristilo usluge psihoterapije. Realizovano je više od 100 individualnih susreta, u dogovoru sa mladim osobama koje su se obratile za savet ili pomoć. U radu sa mladima primenjivao se integrativan psihološki pristup, koji uvažava ličnost svake mlade osobe, lične i razvojne karakteristike, vrstu problema i sl., a koji je zasnovan na savremenim naučnim saznanjima iz oblasti psiholoških, i njima srodnih nauka.

Međutim, na teritoriji Grada Sombora trenutno ne postoji besplatno psihološko savetovalište za mlade koje traje cele godine. Iako je na osnovu istraživanja o položaju i potrebama mladih na području Grada Sombora jasno da postoji potreba za ovakvom uslugom. Mladi koji su učestvovali u fokus grupama vide potrebu za bavljenjem mentalnih zdravljem kao veoma značajnu. Osim toga, oni su istakli i potrebu za postojanjem besplatnog i kontinuiranog psihološkog savetovališta koje će biti dostupno svim mladima.

Na osnovu ovih saznanja, u Nacrtu lokalnog akcionog plana za mlade za period od 2022. do 2025. predviđena je aktivnost razvijanja inovativnih usluga psihološkog savetovanja i edukacije za ciljne grupe u zajednici. Kao jedan od očekivanih rezultata navedeno je i osnivanje psihološkog savetovališta za mlade.

Dodatna potvrda postojanja potrebe za psihološkim savetovalištem jeste i to što je u periodu od jula do oktobra 2021. godine kada je savetovalište radilo njegove usluge koristilo čak 47 mladih osoba.

Kako do kontinuiranog psihološkog savetovališta u Somboru?

Prema članu 5 Zakona o uslovima za obavljanje psihološke delatnosti, poslove psihološke delatnosti, među koje spade i psihološko savetovanje, može obavljati diplomirani psiholog s položenim stručnim ispitom, a za određene poslove psihološke delatnosti i s odgovarajućom specijalizacijom.¹⁰ U tom smislu usluga psihološkog savetovališta mogla bi trajno da se uspostavi angažovanjem odgovarajućeg stručnjaka na duži vremenski period, koji bi bio izabran na konkursu za sprovodioca usluge psihološkog savetovališta za mlade sa teritorije Grada Sombora.

Kako bi se usluga realizovala bilo bi potrebno da se obezbedi njeno finansiranje svake godine iz budžeta Grada Sombora. Usluga bi trebalo da bude besplatna za korisnike i da se sprovodi tokom cele godine, a ne samo periodično. Usluga bi trebalo da se sprovodi kroz pojedinačne sesije sa mladim osobama koje se obraćaju savetovalištu za stručnu pomoć.

Ukoliko bi usluga psihološkog savetovanja bila dostupna tokom cele godine, podrška mladima bila bi kontinuirana i imala bi veći efekat u odnosu na uslugu koja je dostupna samo nekoliko meseci godišnje. Na taj način mladi koji postanu korisnici savetovališta mogli bi kontinuirano da dobijaju pomoć i podršku, koja ne bi bila prekidana usled prestanka rada savetovališta i koja bi mogla do kraja da se realizuje, odnosno dokle god postoji potreba u svakom pojedinačnom slučaju. Osim toga, besplatna usluga bi sigurno imala veći broj korisnika, pošto nisu svi mladi u mogućnosti da samostalno plaćaju psihološko savetovanje, naročito u slučajevima kada im je potrebna intenzivnija podrška.

Zaključak i preporuke

Imajući u vidu značaj brige o mentalnom zdravlju, kao i prepoznatu potrebu mladih sa područja Grada Sombora za postojanjem psihološkog savetovališta, veoma je važno da ova usluga bude dostupna svim mladima kojima je potrebna. Istovremeno, neophodno je edukovati mlade o značaju mentalnog zdravlja i mogućnostima podrške koje su im na raspolaganju.

Kao najvažnije preporuke izdvajaju se:

U skladu sa specifičnim ciljem 1 Nacrta lokalnog akcionog plana za mlade za period 2022. do 2025. godine - Osnaživanje mladih u oblasti zdravlja i blagostanja mladih potrebno je raditi na razvijanju inovativnih usluga psihološkog savetovanja i edukacije za mlade.

U svrhu realizacije navedenog cilja, potrebno je osnovati jedno psihološko savetovalište za mlade sa područja Grada Sombora.

Potrebno je iz budžeta Grada Sombora izdvojiti finansijska sredstva za kontinuirano sprovođenje usluge psihološkog savetovališta.

Potrebno je raspisati konkurs za sprovodioca usluge sa jasno definisanim uslovima kako bi se usluga sprovodila nesmetano.

Potrebno je da sprovodilac usluge psihološkog savetovališta bude stručan, da zadovoljava kriterijume iz Zakona o uslovima za obavljanje psihološke delatnosti i da poseduje prethodno iskustvo u radu sa mladima.

U cilju poboljšanja mentalnog zdravlja mladih sa područja Grada Sombora, psihološko savetovalište treba da postoji tokom cele godine i da bude dostupno svim mladima sa područja Grada Sombora kojima je to potrebno.

U cilju dostupnosti psihološkog savetovališta što većem broju mladih sa područja Grada Sombora, sve usluge psihološkog savetovališta treba da budu besplatne za korisnike.

Preporuke se upućuju Odeljenju za društvene delatnosti Grada Sombora.

Bibliografija

Nacionalni pravni okvir

Program o zaštiti mentalnog zdravlja u Republici Srbiji za period 2019-2026. godine, Službeni glasnik RS br. 84/2019

Zakon o uslovima za obavljanje psihološke delatnosti, Službeni glasnik RS br. 25/96 i 101/2005

Nacionalna strategija za mlade za period od 2015. do 2025. godine Službeni glasnik br. 22/2015

Nacrt lokalnog akcionog plana za mlade Grada Sombora za period od 2022. do 2025. godine

Ostali korišćeni izvori

Uticao pandemije COVID-19 na loše mentalno zdravlje dece i mladih predstavlja „vrh ledenog brega“, UNICEF, 2021.

¹ Program o zaštiti mentalnog zdravlja u Republici Srbiji za period 2019-2026. godine.

² Ibid.

³ Izveštaj je dostupan na sledećem linku: <https://www.unicef.org/media/114636/file/SOWC-2021-full-report-English.pdf>.

⁴ Internet izvor: UNICEF,

<https://www.unicef.org/serbia/medija-centar/vesti/uticaj-pandemije-covid-19-na-lo%C5%A1e-mentalno-zdravlje-dece-i-mladih-predstavlja>, preuzeto: 04.04.2022. godine.

⁵ Nacrt lokalnog akcionog plana za mlade Grada Sombora za period od 2022. do 2025. godine, dostupan na: <https://mladi.sombor.rs/%d0%bb%d0%b0%d0%bf-%d0%b7%d0%b0-%d0%bc%d0%bb%d0%b0%d0%b4%d0%b5/> (preuzeto: 14.04.2022.).

⁶ Program o zaštiti mentalnog zdravlja u Republici Srbiji za period 2019-2026. godine.

⁷ „Sl. glasnik RS“, br. 22/15.

⁸ Nacionalna strategija za mlade za period od 2015. do 2025. godine.

⁹ Program o zaštiti mentalnog zdravlja u Republici Srbiji za period 2019-2026. godine.

¹⁰ Zakon o uslovima za obavljanje psihološke delatnosti, „Sl. glasnik RS“, br. 25/96 i 101/05 - dr. zakon.

"Ova publikacija objavljena je uz finansijsku pomoć Evropske unije.
Za sadržinu ove publikacije odgovorno je isključivo udruženje "Somorski edukativni centar"
i ta sadržina nipošto ne odražava stavove Evropske unije."